

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra sociologie
Posudek oponenta bakalářské práce

Jméno autora	Marek Háze
Název práce	Kontakty a přeshraniční spolupráce v česko-polském pohraničí
Studijní obor	Sociologie obecná a empirická
Vedoucí práce	PhDr. Miroslav Joukl, Ph.D.
Oponent práce	PhDr. Michal Tošner, Ph.D.
Rok obhajoby	2018

Hodnocení cíle/ů práce (*charakteristika cíle, způsob jeho stanovení, užitečnost cíle, slovně*)

Cílem práce bylo prozkoumat způsoby přeshraniční spolupráce na česko-polské hranici z pozice Broumova. V tomto rámci se autor prostřednictvím kvalitativního sociologického výzkumu autor zaměřil na „efekt hranice“ v podobě forem a funkcí spolupráce, kontaktů a bariér pro identifikované příslušné aktéry v pohraničí.

Téma přeshraniční spolupráce a integrace je aktuální a relevantní jak s ohledem na evropskou politiku přeshraničních integrací, tak s ohledem na významný objem sociálního jednání, které se k hranici váže. Práce byla teoreticky ukotvena v kontextu stávajícího poznání v české sociologii. a skrze relevantní teoretická Téma a cíl práce je tedy zvolen vhodně. Student se s vytčeným tématem skrze vlastní výzkum vypořádal v souladu s požadavky kladenými na bakalářské práce. Nedopustil se závažnějších prohřešků, nicméně jako oponent konstatuji však, že předložená bakalářská práce je zpracována spíše nenáročným způsobem (viz níže). Cíle práce tedy bylo v zásadě dosaženo, ale výsledky nemají takový přínos, jakého by bylo možno dosáhnout při preciznějším postupu.

Hodnocení obsahové stránky práce

<i>Užití zásadní odborné literatury a zdrojů</i>	~~ano~~	<i>s výhradami</i>	~~ne~~
<i>Přiměřená odborná terminologie práce</i>	~~ano~~	s výhradami	~~ne~~
<i>Vhodně zvolená metodologie</i>	~~ano~~	s výhradami	~~ne~~
<i>Práce s výzkumnými otázkami</i>	ano	~~s výhradami~~	~~ne~~
<i>Adekvátní průběh analýzy dat</i>	~~ano~~	s výhradami	~~ne~~
<i>Splnění deklarovaného cíle/cílů práce</i>	~~ano~~	s výhradami	~~ne~~

Hodnocení formálních kritérií práce

<i>Stylistická úroveň práce</i>	<i>dobrá</i>	~~s výhradami~~	~~špatná~~
<i>Pravopis a gramatika</i>	~~dobré~~	s výhradami	~~špatné~~
<i>Vhodná grafická úprava stránkování a textu</i>	<i>dobrá</i>	~~s výhradami~~	~~špatná~~
<i>Zpracování tabulek, obrázků, příloh</i>	~~dobré~~	s výhradami	~~špatné~~

Zásadní připomínky k obsahové úrovni práce

Text je logicky strukturovaný a postup práce je systematický. Student potupoval od rešerší stavu poznání (bohužel selektivně a výhradně v tuzemské produkci), přehledu teorií (dtto) k vymezení pojmů a následně deskripci příhraničního města Broumova, který byl jádrovou oblastí a pozicí, z níž rozvinul konstrukci vlastního terénu česko-polské přeshraniční spolupráce. Navazuje charakteristika techniky a postupu výzkumu, po níž prezentuje výsledky a závěry vlastního empirického výzkumu.

Vůči vcelku standardní struktuře nemám námitek. Z hlediska obsahového však shledávám, že rešerše stavu poznání a odborných zdrojů je spíše fragmentární a informativní, bez zřetelné snahy o kritické posouzení a osvojení sociologického způsobu konceptualizace hranice a pohraničí. Sice si toto téma však autor vytknul ve zvláštní kapitole později, nicméně teoretický základ zůstal rudimentální. Studentovi však postačoval k tomu,

aby účelně pro svůj výzkum vymezil heuristický termín „efektu hranice“. Jeho vymezení je provedeno opět spíše nenáročně, přičemž ostatní relevantní teoretická uchopení hranic jsou ponechána stranou. Teoretická část je založena výhradně na nepočtených tuzemských zdrojích a žádoucí přesah k evropskému sociologickému zkoumání hranic, nekulil ve světovém měřítku, má tak pouze zprostředkovaný. Dále viz hodnocení posuzovatele.

Zásadní připomínky k formální úrovni práce

Z hlediska referencí ke zdrojům, či k určitým faktům by práci prospělo důslednější odkazování ke zdrojům (např. obecné konstatování o procesu přeshraniční integrace EU odkázat na příslušné dokumenty). Rezervy jsou patrné také se zdroji dat, zvláště pak v oblasti studia dokumentů. Počet použitých odborných publikací je spíše nižší.

Po formální stránce z hlediska úpravy, stylistiky a gramatiky nalezneme spíše jen drobné formální nedostatky (např. názvy institucí nejsou uvedeny kurzívou). Ve svém celku předložený text po formální stránce vyhovuje požadavkům kladeným na bakalářské práce.

Otázky k obhajobě práce

Žádám studenta, aby se vyjádřil více k možnostem rozšíření a zaměření možného budoucího výzkumu příslušného tématu.

Stručné slovní hodnocení (dle uvážení posuzovatele)¹

Historická zkratka v úvodu je ledabylá a prospělo by jí preciznější stanovení fází a podob, ve smyslu uchopení hranice jako sociálního procesu, jak z hlediska typů politických útvarů, jež oddělovala, tak z hlediska způsobů jejího vytyčování, přemísťování, udržování apod., tj. z hlediska dialektiky otevřenosti a uzavřenosti. Úvodní ledabylost do jisté míry autor kompenzuje v teoretické části, kde rozepisuje zkoumaný region, spadající do oblasti Sudet a uvádí zde jak přesuny hranic i populační výměnu během a po Druhé světové válce. V konkrétním případě kladského regionu by však bylo účelné uvést nejen tyto krátké dějiny, ale také hlubší historický vývoj, který hranice v oblasti specificky dodnes významově, materiálně i krajině determinuje. Fakt, že po anexi pohraničí nacistickým Německem a poválečném osídlování autor přechází rovnou k současné přeshraniční integraci, svědčí o tom, že rozměr historicity a sociální historie mu není vlastní a vztahuje se k tomuto pouze instrumentálně. Stručně ještě charakterizuje rysy pohraničí, jakožto periferie a vyznačuje formy kontaktů.

Výzkumné otázky pátrají po hlavních aktérech spolupráce, oblastech a formách spolupráce a následně se táže na očekávané přínosy, deficity a bariéry spolupráce. Studium dokumentů v kvalitativní metodologii se omezilo na Broumovské listy a nezahrnovalo oficiální informační zdroje projektu interreg Česko-Polsko. Sice tak mohla být zjištěna relevance projektů tzv. zdola, ale nebylo tak možno tuto relevanci srovnat s celkem všech projektů, s programovými cíli evropské politiky přeshraniční integrace ani zvážit roli finančních stimulů u tematizovaných projektů. Pro výzkum byl užit (účelový) vzorek respondentů cca třináct participantů interview dle scénáře, která jsou po kódování následně prezentována. Způsob zpracování dat sice svědčí o kódování, ale méně již o analýze. Výzkumná část bez dalšího kompiluje výpovědi jednotlivých respondentů dle výzkumných otázek, aniž by byla interpretována specifika jednotlivých aktérských perspektiv, a sumarizováno jejich společný průnik za účelem sociologické objektivizace „efektu hranice“. Informační nasycenost výpovědí k přeshraniční spolupráci a „efektu hranice“ jednotlivých interview je ku škodě redukována na předem stanovené výzkumné otázky a předpoklady („vztah k místu zvyšuje angažovanost“). Díky přepisu interview v „Příloze 1“ je možné si udělat představu, co vše bylo tak říkajíc „ztraceno v překladu“. Vyhodnocení kvalitativních dat, dle mého dojmu, napodobuje styl výstupů kvantitativních šetření, vzdává se všech předností kvalitativního přístupu a předností výzkumu kvantitativního nedosahuje. Namísto popisu praktik, jednání, forem a funkcí spolupráce či povaze bariér se ve sporých interpretacích dozvídáme, že např., že spolupráce je hodnocena pozitivně (s. 52), což nepovažuji za významný přínos k poznání zkoumaného problému. Pokud si práce „kladla za cíl ve vybrané lokalitě českého pohraničí prozkoumat strukturu kontaktů a formy přeshraniční spolupráce, jaké plní funkce, kdo jsou jejich aktéři, jaké případné bariéry brání kontaktům a spolupráci a zda je případně obyvateli pocíťována jejich absence nebo jaký je jejich přínos pro život ve sledovaném prostředí“, pak na tyto cíle odpovídá v závěrech jen částečně. Namísto struktury a forem je suše konstatována, že je spolupráce praktikována a vyjmenování aktéři dle iniciativy/frekvence, samospráva, školy, sportovní kluby, zájmové organizace, náboženská obec či podnikatelský subjekt. Výčet forem byl zúžen na způsoby komunikace a frekvenci fyzických

¹ Např. náročnost tématu, specifika řešení, samostatnost nebo invence studenta, co jsou hlavní klady, nedostatky práce, případně jaký je přínos, nebo využitelnost práce, navrhovaná doporučení k možnému zužitkování práce; zejména však návrh řešení pro případ nedoporučujícího posudku: a) upřesnit, doplnit nebo rozvést stanovenou pasáž, b) opravit, přepracovat stanovenou pasáž, c) přepracovat celou práci na zadané téma, d) vypracovat novou práci na nové téma.

kontaktů, bez návaznosti na obsah, povahu, ne/úspěšnost či ne/udržitelnost pojednávaných projektů přeshraniční spolupráce. U posouzení „bariér spolupráce“ selektivně zůstává u několika faktorů (např. administrativní, finanční) a neodůvodněně nechává například respondenty uvedený problém infrastruktury, či dokonce jednání určitých aktérů (některých obecních zastupitelů) působící ve směru opačném, tj. s cílem udržovat určitou uzavřenost hranice. K posouzení relativního objemu a úspěšnosti přeshraniční spolupráce na Broumovsku opět chybí opora v komparaci se dalšími lokalitami v Euroregionu Glacensis jako celku, nejkuli ve znalosti procesů přeshraniční integrace v širším evropském měřítku. Například bychom mohli zjistit, že na jiných místech česko-polské hranice tohoto euroregionu je realizována dopravní infrastruktura, zprůchodňující hranici, která pravděpodobně bude mít větší vliv na přeshraniční spolupráci než příležitostné edukativní setkávání studentů škol. Zahrnutí znalosti politiky přeshraniční integrace regionů EU a objemu financí na ni alokovaných by umožnilo konfrontovat situované hledisko aktérů s evropskou politikou a dospět tak k diferencovanějšímu poznání specifických aktérských perspektiv jako kroku ve směru objektivizace forem, funkcí a bariér spolupráce či obecněji „efektu hranice“. Hodnocení přínosů a absencí spolupráce se spoléhá na hledisko aktérů, přičemž přínosy jsou spatřovány v edukativní rovině a rovině spotřebního chování, absence v nedostatečně rozvinuté infrastruktury. Příčiny stagnace infrastruktury, nepochybně dědictví dekad uzavřené a střežené hranice trvající do 90. let, však nejsou prozkoumány či prezentovány. Pokud by autor zahrnul mezi zkoumané dokumenty výroční zprávy projektu Intrreg, pak by nemusel zdlouhavě a nejjistě zjišťovat, jaké projekty jsou realizovány za podpory evropských dotací. Snazší cestou by získal jejich přesný výčet, evaluaci jejich realizací i údaje o konkrétním objemu čerpaných finančních prostředků. Na pozadí toho by pak mohl lépe zacílit svůj výzkum na „bariéry“ budování přeshraniční infrastruktury a nemusel by se spokojit z obecnými zdůvodněními kulturními, jazykovými, administrativními a ekonomickými. Výpovědi aktérů, stejně jako četná místa vlastního závěru práce přitom svědčí o tom, že nedostatečná dopravní propustnost hranice a špatná kvalita pozemních komunikací je v dané oblasti dominantní bariérou, a je to také rovina, ve které se reprodukuje a udržuje uzavřenost hranice, které je v protikladu k drobnějším projektům přeshraniční spolupráce škol, či partnerství měst. Lze se domnívat, že tato přeshraniční spolupráce se tak stává spíše symbolická nebo „virtuální“, oslabována odděleností a neprostupností hraničního prostoru. Zdůvodnění absence rozvoje pouze periferním postavením oblasti se zdá být nepřesvědčivé, ve světle finančních prostředků, alokovaných na tyto účely Evropskou komisí, jež mohou být využity právě aktéry v pohraničí. Po přečtení této bakalářské práce tedy zůstává pro mne, jakožto oponenta, viset ve vzduchu otázka, po důvodech absence rozvoje přeshraniční infrastruktury v podobě silniční infrastruktury, obecněji pak zájmů různých skupin na otevírání či udržování hranice v konfrontaci s politikou přeshraniční integrace EU. Lépe, než na spolupráci by bylo se ptát na to, zda je zvyšování přeshraniční integrace v lokalitě různými (nejen spolupracujícími) lokálními reprezentacemi, místními obyvateli a dalšími aktéry chápáno jako žádoucí či nežádoucí. V předloženém textu minimálně jeden případ svědčí o záporném postoji vůči zvyšování prostupnosti hranic u jedné z obcí. Je to obava z dopravní zátěže v případě zprůjezdnění? Je to obava z nárůstu pohybu „těch druhých“, jež by bylo vnímáno jako narušení sousedského soužití či jen povahu místa jako klidného a izolovaného u ústraní? Zodpovězení těchto otázek by pomohlo vyváženě porozumět „efektu hranice“, k němuž nemusí patřit jen vůle ke spolupráci (často latentně motivovaná osobním ekonomickým prospěchem skrze čerpání evropských dotací), ale ke kterému rovněž patří i opačné zájmy a jednání, které hranici udržuje a uzavírání. Bakalářská práce postihuje jen jeden z těchto rozměrů, což je škoda, neboť se zde nabízela možnost zkoumání dynamiku otevřenosti a uzavřenosti hranic, tak jak to například rozpracovává Delanty. U takto pojeté práce by bylo možné položit výzkumnou otázku, co je příčinnou, že jsou ve zkoumané oblasti rozvíjeny spíše „měkké“ nadstavbové a méně účinné typy přeshraniční spolupráce (edukativní, symbolické, či drobnější turistické stezky), zatímco není budována silniční přeshraniční infrastruktura za účelem dopravního a fyzického otevření a propustnosti hranice, jež je paradoxně v politickém smyslu v rámci schengenského prostoru hranic otevřenou. Takové zkoumání by pravděpodobně mělo přínos jak k porozumění specifické lokální situaci ve vztahu k hranici, jež by mohlo být zohledněno při plánování rozvoje obcemi, případně na úrovni kraje, tj. zprostředkovat správnímu centru znalost, jež by předešla prohloubení periferního postavení opomíjením či nevhodným typem rozvoje, poskytlo lokálně založený kritický pohled na ideově abstraktní cíle politiky přeshraniční integrace EU a pro sociologii hranic specifický případ, jenž by byl příspěvkem k diskusi teoretických pojetí hranice, její dynamiky jakožto historického a sociálního procesu z hlediska její otevřenosti a uzavřenosti a dalších „efektů“, které k sobě váže. K vědomí naznačené povahy zkoumaného problému auto nakonec sám dospěl, když uvádí další směr výzkumu, v němž by se „zaměřil na zavedené dopravní spojení okolních měst s polskými městy. Také na aktivitu občanských spolků a jejich kontaktů se spřátelenými polskými organizacemi. Dále bych rozšířil zájmovou oblast o další české obce, které se nachází nedaleko Broumova a leží blízko státní hranice“ (s. 55). Budiž toto připočteno autorovi k dobru, jako doklad, že sám postřehl limity zvoleného postupu ve vlastní

bakalářské práci, čím projevil, že si přeci jen osvojil náležité kritické sociologické uvažování pro potřeby empirického výzkumu.

Jako oponent konstatuji, že předložená bakalářská práce je původním a autentickým dokladem studentovy snahy si na bakalářské úrovni vymezit téma, uvést ho do kontextu současného stavu poznání, propojit ho s vhodnými teoriemi a pojmy a samostatně realizovat kvalitativní empirický výzkum. Ten sice ve způsobu zpracování, analýzy a prezentace dat vykazuje jisté rezervy, které jdou ovšem na vrub toho, že se jedná o autorovu první badatelskou zkušenost. Věřím, že se díky ní významně posunul a v případě dalších výzkumných projektů bude schopen se uvedených nedostatků vyvarovat, tj. lépe položit otázku, vytříbeněji vypracovat teoretická východiska a vhodněji zpracovat data a prezentovat výsledky.

Výsledné hodnocení práce

Předložená bakalářská práce po stránce formální i obsahové splňuje nároky obecně kladené na kvalifikační práci, shledávám ji původní a samostatně vypracovanou. Proto ji coby oponent doporučuji k obhajobě.

Navržené hodnocení

Jakožto oponent předloženou bakalářskou práci Marka Házeho doporučuji, vzhledem k výše mnou uvedeným výtkám, navrhuji komisi hodnotit stupněm „C“.

datum a místo
V Hradci Králové 10. 8. 2018

podpis autora posudku
PhDr. Michal Tošner, Ph.D.